WIKIPEDIA

Estoniana linguo

Estoniana linguo (*eesti keel*) esas un ek l'Uralika lingui. Ol esas linguo tre proxime parentala a la Finlandana linguo. Estoniana esas l'oficala linguo di Estonia.

Estoniana linguo (eesti keel)	
Parolata en:	Estonia
Nombro di parolanti:	1,1 milioni
Klasifikuro:	Uralika lingui Fina-Ugrana brancho Fina-Volga grupo Fina-Laponiana Baltiko-Fina lingui **Estoniana**
Oficala stando	
Oficala linguo en:	Estonia ed Europana Uniono
Regulata da:	Eesti Keele Instituut
Kodexi	
ISO 639-1:	et
ISO 639-2:	est
Videz anke: Uralika lingui – Linguaro	

Indexo

Foni

Sube demonstrata traiti koncernas originale Estoniana-linguala fenomeni. On povas facile lektar Estoniane se savas bazala reguli ortografiala dil linguo.

Konsonanti

En tabelo esas demonstrata konsonanto-foni, quo uzesas en originale Estoniana-linguala vorti.

	bilabialo	labial-dentalo	dentalo	palatalo	velaro
klusilo	p		t	k	
sibilanto			s		
spiranto		v			(h)
nazalo	m		n	η [1]	
lateralo			l		
tremulanto			r		
mivokalo				j	

[1] ne esas ortografala litero.

Uzesas anke literi **b, c, č, d, f, g, q, š, z, ž, w, x**.

En ortografio konsonanto-foni demonstresas sequante:

Konsonanti havas tri longeso-gradi (kurta - mi-geminato - longa geminato):

(1) Relate klusili (p, t, k) la gradi esas demonstrebla:

- lu**b**a ‘permiso’ - ke**p**iga ‘per kano’ - ke**pp**i (kom objekto) ‘kano’.

Altrakaze la mi-geminato e longa geminato dependas del funciono dil vorto ma ne esas videbla:

- ka**l**a ‘fisho’ - ke**ll**ad ‘horloji’ - ke**ll**a ‘aden horlojo’.

(2) Relate p, t, k existas pluse longeso-gradi anke sonoreso-opozo.

- **b**, **d**, **g** - pronuncesas kurte [p, t, k] ma kelke sonorale [B, D, G].
- **p**, **t**, **k** - pronuncesas kelke plu longe [p, t, k] ma ne-sonorale.
- **p**, **t**, **k** pos longa vokalo e **pp**, **tt**, **kk** pos kurta vokalo - pronuncesas kelke plu longe [pp, tt, kk] e ne-sonorale.

(3) **d**, **t**, **l**, **n**, **s** - pronuncesas palatale se sequanta fono esas (od antee esis) **i** o **j** (Ide: *y*). Exemple:

- palju [pal’yu] ‘multa, multe’
- loss [los’s’] ‘kastelo’ (*i* esas en genetivo *lossi*)
- kott [kot’t’] ‘sako’ (*i* esas en genetivo *koti*)

Altrakaze d, t, l, n, s pronuncesas ne-palatale.

(4) **h** ofte ne pronuncesas en komenco dil vorto

- hiir [iir, hiir] ‘muso’
- hind [int, hint] ‘preco’
- hea [ea, hea] ‘bona’

Vokali

vertikale:	**horizontale:**			
	dopa		fronta	
	vasta	ronda	vasta	ronda
klozita		u	i	ü
meza	õ	o	e	ö
apertita	a		ä	

- Omna vokali esas kurta e longa **a - aa**, **e - ee**, **õ - õõ**, **i - ii**, **o - oo**, **ö - öö**, **u - uu**, **ü -üü**. **üü** pronuncesas diftongiale [üi] avan vokalo: *müüa* [müi¸a] ‘vendar’ (komparez: *küüs* [küüs] ‘unglo’).
- En Estoniana linguo ne esas harmonio di vokali (quale en Finlandana linguo).
- L’ acento esas sur unesma silabo (vokalo), ma en pruntita vorti acento povas esar sur plu posa silabo, exemple: *proble·em* ‘problemo’, *revolutsio·on* ‘revoluciono’, *alle·rgia* ‘alergio’.

Diftongi

Diftongi formacas vokala parto di ula silabo, e li pronuncesas sen ula interrupto.

-	**ae** naerda ‘ridar’	**ao** mao ‘di serpento’	**ai** lai ‘vasta’	**au** laul ‘kanto’
(äa)	(äe)	**äo** käod ‘kukuli’	**äi** käin ‘me vizitas’	**äu** kräunuda ‘miaular’
ea teadus ‘cienco’	-	**eo** seon ‘me ligas’	**ei** eile ‘hiere’	(eu)
õa lõa ‘di kateno’	**õe** nõel ‘pinglo’	**õo** lõoke ‘alaudo’	**õi** võim ‘povo’	**õu** lõug ‘mentono’
oa roa ‘di manjajo’	**oe** poed ‘butiki’	-	**oi** poiss ‘puerulo’	(ou)
(öa)	(öe)	(öo)	**öi** köis ‘kordo’	(öu)
(ua)	(ue)	(uo)	**ui** tui ‘kolombo’	-
(üa)	(üe)	(üo)	**üi** süüa [süi¸a] ‘manjar’	(üu)

Ne existas diftongi komencante per **i** e finante per **a**, **õ**, **ö**, **ü**.

Gradal alternado

En l' Estoniana linguo gradal alternado havas tri manieri:

- (1) nur qualesal alternado, exemple: **d** : **j** en *pada* : *paja* (‘poto’, ‘di poto’).
- (2) samafoye e qualesal e quantesal alternado, exemple: **nn** : **nd** en *kinnas* : *kinda* (‘miteno’, ‘di miteno’).
- (3) nur quantesal alternado, exemple: **kk** : **k** en *kukk* : *kuke* (‘hanulo’, ‘di hanulo’).

Quantesal alternado esas videbla nur en klusili (p, t, k). Gradal alternado esas nur che acentita silabo, exemple: isa**nd** : isa**nd**a ('patrono', 'di patrono').

Qualesal alternado

konsonanti	**forta**	**febla**	**konsonanti**	**forta**	**febla**
g : -	jõgi 'rivero'	jõe (genitivo)	d : -	pood 'butiko'	poe (genitivo)
lg : lj	nälg 'hungro'	nälja (genitivo)	d : j	sadada 'pluvar'	sajab 'pluvas'
rg : rj	härg 'tauro'	härja (genitivo)	ld : ll	põld 'feldo'	põllu (genitivo)
lg : l	halg 'lenio'	halu (genitivo)	nd : nn	vend 'frato'	venna (genitivo)
rg : r	kurg 'gruo'	kure (genitivo)	rd : rr	kord 'foyo'	korra (genitivo)
hk : h	puhkan 'me repozas'	puhata 'repozar'	ld : l	keeld 'refuzo'	keelu (genitivo)
sk : s	laisk 'indolenta, -o'	laisa (genitivo)	nd : n	suund 'direciono'	suuna (genitivo)
b : v	leib 'pano'	leiva (genitivo)	rd : r	keerd 'diagonala'	keeru (genitivo)
b : -	luba 'permiso'	loa (genitivo)	ht : h	leht 'folio'	lehe (genitivo)
lb : lv	halb 'desbona'	halva (genitivo)	s : t : -	kuus 'sis', kuut (partitivo)	kuue (genitivo)
rb : rv	varba (genitivo)	varvas 'pedfingro'	rs : rt : rr	vars 'stipo', vart (partitivo)	varre (genitivo)
mb : mm	õmblen 'me sutas'	õmmelda 'sutar'			

Quantesal alternado nevidebla

konsonanti / vokali	forta (longa)	febla (milonga)
hh ll mm nn rr ss	tsehh ‘cheko’ kell ‘horlojo’ nõmm ‘erikeyo’ linn ‘urbo’ narr ‘senila’ puss ‘kultelo’	(genitivi:) tsehhi kella nõmme linna narri pussi
ks ts hn hl hm rm (edc.)	oks ‘vergo’ mets ‘foresto’ kõhn ‘insipida’ mahl ‘suko’ lehm ‘bovino’ sõrm ‘fingro’ …	(genitivi:) oksa metsa kõhna mahla lehma sõrme …
aa ee ii oo uu õõ ää öö üü	saar ‘insulo’ seen ‘fungo’ piim ‘lakto’ loom ‘animalo’ puus ‘pelvo’ rõõm ‘joyo’ hääl ‘sono’ nöör ‘kordo’ küün ‘fenuyo (domo)’	(genitivi:) saare seene piima looma puusa rõõmu hääle nööri küüni
au oe ai ae õe õi (edc.)	laul ‘kanto’ koer ‘hundo’ pais ‘bufo di aquo’ vaev ‘plago’ nõel ‘pinglo’ võim ‘povo, forco’ …	(genitivi:) laulu koera paisu vaeva nõela võimu …

Quantesal alternado videbla

konsonanti	forta	febla	konsonanti	forta	febla
kk : k	lukk ‘seruro’	luku (genitivo)	k : g	palk ‘salario’	palga (genitivo)
pp : p	tappa ‘ocidar’	tapan ‘me ocidas’	p : b	seep ‘sapono’	seebi (genitivo)
tt : t	ratta (genitivo)	ratas ‘roto’	t : d	eit ‘avino’	eide (genitivo)
kr : gr	kokre ‘karasino’ (partitivo)	kogre (genitivo de *koger*)	ff : f	šeff ‘chefo’	šefi (genitivo)
pj : bj	lupja ‘kalko’ (partitivo)	lubja (genitivo de *lubi*)	šš : š	tušš ‘(Indiana) inko’	tuši (genitivo)
pr : br	sõpra ‘amiko’ (partitivo)	sõbra (genitivo de *sõber*)	ss : s	poiss ‘filiulo’	poisi (genitivo)
tv : dv	latv ‘somito di arboro’	ladva (genitivo)	tj : dj	patja ‘matraco’ (partitivo)	padja (genitivo de *padi*)
tr : dr	atra ‘plugilo’ (partitivo)	adra (genitivo de *ader*)			

Deklinado (di nomini)

Estoniana linguo havas 14 kazi qui uzesas vice Idala prepozicioni.

	Singularo			
Nominativo	tee ‘voyo’	pakk ‘paketo’	mõte ‘penso’	esimene ‘unesma’
Genitivo	tee	paki	mõtte	esimese
Partitivo	tee**d**	pakki	mõtet	esimest
Esivo	tee**na**	pakina	mõttena	esimesena
Translativo	tee**ks**	pakiks	mõtteks	esimeseks
Terminativo	tee**ni**	pakini	mõtteni	esimeseni
Inesivo	tee**s**	pakis	mõttes	esimeses
Elativo	tee**st**	pakist	mõttest	esimesest
Ilativo	tee**sse**	pakki	mõttesse	esimesesse
Adesivo	tee**l**	pakil	mõttel	esimesel
Ablativo	tee**lt**	pakilt	mõttelt	esimeselt
Alativo	tee**le**	pakile	mõttele	esimesele
Abesivo	tee**ta**	pakita	mõtteta	esimeseta
Komitativo	tee**ga**	pakiga	mõttega	esimesega

	Pluraro			
Nominativo	teed ‘voyi’	pakid ‘paketi’	mõtted ‘pensi’	esimesed ‘unesmi’
Genitivo	teede	pakkide	mõtete	esimeste
Partitivo	teid	pakke, pakkisid	mõtteid	esimesi
Esivo	teedena	pakkidena	mõtetena	esimestena
Translativo	teedeks	pakkideks	mõteteks	esimesteks
Terminativo	teedeni	pakkideni	mõteteni	esimesteni
Inesivo	teedes	pakkides	mõtetes	esimestes
Elativo	teedest	pakkidest	mõtetest	esimestest
Ilativo	teedesse	pakkidesse	mõtetesse	esimestesse
Adesivo	teedel	pakkidel	mõtetel	esimestel
Ablativo	teedelt	pakkidelt	mõtetelt	esimestelt
Alativo	teedele	pakkidele	mõtetele	esimestele
Abesivo	teedeta	pakkideta	mõteteta	esimesteta
Komitativo	teedega	pakkidega	mõtetega	esimestega

Adjektivi

En l' Estonian adjektivi (ed altra atributi) akordas en nombro e kazo. Exemple:

- võõra**l** maa**l** ‘en stranjera lando’
- ilusa**tes** linna**des** ‘en bela urbi’.

Nur en abesivo, komitativo, terminativo ed esivo l’ atributo esas en genitiva formo. Exemple:

- (ilma) suure vaeva**ta** ‘sen granda plago’
- huvitava seltkonna**ga** ‘kun interesanta amikaro’
- suure metsa**ni** ‘adche granda foresto’
- kuulsa sportlase**na** ‘kom konocata sportisto’.

Komparativo

Kompativo formacesas de genitiva formo. Exemple:

- ilus (genitivo: ilusa) -> ilusa**m** ‘plu bela’
- suur (genitivo: suure) -> suure**m** ‘plu granda’.

Superlativo

Superlativo formacesas per vorto *kõige* ‘di omna’ e kompativa formo. Exemple:

- kõige ilusam ‘maxim bela’
- kõige suurem ‘maxim granda’.

Se en komparativo esas **-e-**, superlativo povas esar per **-i-**, do: suur**i**m ‘maxim granda’. Anke altra moyeni existas: tähtsa**i**m ‘maxim importanta’, uus**i**m ‘maxim nova’. ‘Bona, plu bona, maxim bona’ esas **hea, parem, parim**.

Numerali

0 null	10 kümme	20	kakskümmend
1 üks	11 üksteist	30	kolmkümmend
2 kaks	12 kaksteist	40	nelikümmend
3 kolm	13 kolmteist	50	viiskümmend
4 neli	14 neliteist	60	kuuskümmend
5 viis	15 viisteist	70	seitsekümmend
6 kuus	16 kuusteist	80	kaheksakümmend
7 seitse	17 seitseteist	90	üheksakümmend
8 kaheksa	18 kaheksateist	100	sada
9 üheksa	19 üheksateist	1000	tuhat

1ma	esimene	
2ma	teine	
3ma	kolmas	
4ma	neljas	
5ma	viies	1984ma =
6ma	kuues	tuhande üheksasaja kaheksakümne neljas
7ma	seitsmes	
8ma	kaheksas	
9ma	üheksas	
10ma	kümnes	

Pronomini

Personopronomini

singularo	pluralo
mina, ma ‘me’ sina, sa ‘tu’, te ‘vu’ tema, ta ‘ilu, elu’	meie, me ‘ni’ teie, te ‘vi’ nemad, nad ‘ili’

Konjugacio (di verbi)

de verbo *lugeda* ‘lektar’

pronomo	prezento	negativa	imperfekto	negativa
ma	loen	ei loe	lugesin	ei lugenud

sa ta me te nad	loed loeb loeme loete loevad		lugesid luges lugesime lugesite lugesid	

Perfekto

- Positiva: (ma / sa ta / me / te nad) olen / oled / on / oleme / olete / on lugenud
- Negativa: (ma / sa ta / me / te nad) ei ole lugenud

Plusquamperfekto

- Positiva: (ma / sa ta / me / te nad) olin / olid / oli / olime / olite / olid lugenud
- Negativa: (ma / sa ta / me / te nad) ei olnud lugenud

Pasiva formi

- Prezento: loetakse ‘on lektas’ - ei loeta ‘on ne lektas’
- Imperfekto: loeti ‘on lektis’ - ei loetud ‘on ne lektis’
- Perfekto: on loetud ‘on lektabas’ - ei ole loetud ‘on ne lektabas’
- Plusquamperfekto: oli loetud ‘on lektabis’ - ei olnud loetud ‘on ne lektabis’

Kondicionalo

- Positiva: ma loeksin ‘me lektus’, sa loeksid (edc.), ta loeks, me loeksime, te loeksite, nad loeksid
- Negativa: ma / sa / ta / me / te nad ei loeks ‘me ne lektus’ (edc.)

Imperativo

- Pozitiva: loe ‘(tu) lektez’, lugege ‘(vi, Vu) lektez’
- Negativa: ära loe ‘(tu) ne lektez’, ärge lugege ‘(vi, Vu) ne lektez’

Exemplo-frazi

Bazala vort-ordino esas SVO (subjekto - verbo - objekto), exemple: Ma armastan sind. ‘Me amas tu.’

Tere päevast! ‘Bon jorno!’
Tere tulemast! ‘Bonveno!’
Kuidas te end tunnete? ‘Quale vu standas?’
Kuidas seda sõna loetakse? ‘Quale on lektas ca vorto?’
Kas te kõnelete ido keelt? ‘Ka vu parolas en Ido?’
Palun ütelge, kus te elate. ‘Voluntez, dicez, ube vu lojas.’
Ma pean ruttama. ‘Me devas hastar.’
Sa ootasid mind juba kaua aega. ‘Tu vartis me ja longa-tempe.’
Köök on suur, seinad on rohelised, põrand on pruun ja lagi valge.

> ‘La koqueyo esas granda, muri esas verda, pavimento esas bruna e plafono blanka.’

Talv on tavaliselt külm, tihti on viisteist kuni kakskümmend kraadi külma.

‘Vintro esas ordinare kolda, ofte esas dekekin, dudek gradi kolda.’

Ma olen sõitnud mööda Euroopat: Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, Poolas ja Austrias.

‘Me voyajis alonge Europa: en Anglia, Francia, Germania, Polonia ed Austria.’

Exemplo

MUSTA LIPU VALGUSES

Tule ümber on kogunend mõned.
Ridva otsas must laperdav kalts.
Ahnelt neelab mu saamatud kõned
Sügistuule käes kahisev malts.

Keegi sult suurt kirjaoskust ei nõua:
Piisab, kui seinale kritseldad “A”.
Veel plankusid lõhu, kui müüre ei jõua -
Mu vaikiva heakskiidu pälvid sa taas

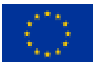
Ja ikka ja jälle on lahus su soovid
Sellest, mida sa tohid ja pead.
Kui käimas on mässud ja revolutsioonid,
Siis meiegi kohal. Me tõstame pead.

Kui naine kord aeg avab meilegi süle.
Öös süttivad silmad, kus peegeldus õud.
Siis vaenlusetormid meist tuiskavad üle.
Vihaselt rõhuvad tumedad jõud.

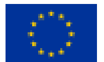
Nüüd üheskoos hümni me laulame ööle,
Sest öö meid ju varjab ja katab ka sind.
Me laulame: “Julgesti, vennad, nüüd tööle!”
Täis piirita ohvrimeelt leegitsev rind.

Läbi riikluse ajastu lehvib see kangas,
Must nagu lõpmatu maailmaruum.
Kuni püsivad seadused, kohtud ja vanglad,
Teil pilkavalt naeratab surnupealuu.

Tony Blackplait

Oficala lingui di Europana Uniono

Angliana | Bulgariana | Chekiana | Daniana | Estoniana | Finlandana | Franciana
Germaniana | Grekiana | Hispaniana | Hungariana | Irlandana | Italiana | Latviana
Lituaniana | Maltana | Nederlandana | Poloniana | Portugalana | Romaniana
Slovakiana | Sloveniana | Suediana

Fonto: Pagino di Europana Uniono (http://europa.eu/abc/european_countries/languages/index_en.htm)